

מה מוש בספרי "מערכות"

מלאו 50 שנה לפרשת הכוח הצבאי היהודי הראשון בעת-החדשה — "גדודי ציון לנהגי-הפרידות" הנודע של קול' פטרסון ויוסף טרומפלדור, ששמו מתקשר עם זכרונות מערכת-גליפולי. עתה מופיע בעברית ספרו של אלן מורה, "גליפולי". מאז הופעתו באנגלית, נודע הוא כספר-מופת, בתיאורו ההיסטורי, בשניגות תיאוריו ובדקותו האנושית. זווית-הראיה — ומניעי-ההתעניינות — של הקורא העברי יהיו ודאי שונים במקצת, אך ככל קורא בו יתחיל לראות "בעיניים אחרות" — וחודרות-יותר — עליה טרגית זו. וזאת לזכור: זהו ספר רב-רבדים, שכולם מוצגים בו זה על רקעו של זה. ארבעה מישורים עיקריים בו:

● ההיסטורי הכולל. בגליפולי מונח היה "על להב הסכין" מהלך מלחמת-העולם הראשונה כולה — בראש-הראשונה בזירת-המזרח, וכפי שניתן לראות היום — גם במערב; ואפשר אפילו, כי תוצאת המערכה היא שקבעה גם את הסיכוי למהפכה הרוסית — אשר לא רק הוציאה את רוסיה מהמלחמה.

אלא פתחה שלב היסטורי חדש בקורות האנושות.

● האסטרטגי והמדיני. זוהי תמונה מחכימה מאי-כמותה בתהליכי ההכרעות (וחוסר-ההכרעות) ב"ספירות הגבוהות" של מלחמת-עברית — ושל ממשלה ופיקוד עמוסי-דאגות; ובמרכזה פרק דרמטי, המספר כיצד, ובמה, הונמכה או למשך שנים אחדות דרכו המטיאורית של וינסטון צ'רצ'יל, שעתידי המדיני כמעט "נקבר" מתחת למפולת כשלונו של מבצע זה.

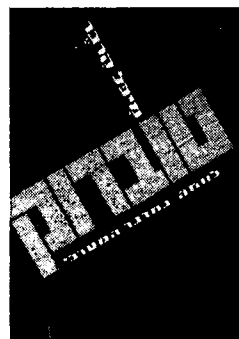
● ה"טקטי-האנושי". לחימה וחיים בתנאים ללא-תקדים, בהם כוח-סבלו וגבורתו של האדם שלא יאמונו והטמטום שבאורח-המלחמה (שלא יאומן אף הוא) כמעט אינו זה את זה; החזקה ברצועת-חוף דקיקה, שבה ההתחפרות היא כדי לחיות וההתחשפות כדי להיהרג; שנאת בני גזע ותרבות שונים — וגילויי אחוה מפליאה של אחים-לגורל-עיוור; היסוסיהם השקולים של מפקדים בריטיים ורצון העשת הנחרץ של מוסטפה קמאל, קר-המבט ולהוט היצר.

● ה"מורח-תיכוני". קושטא הסמוכה, בירת הקיסרות (שארץ ישראל נכללה בגבולותיה) — קן התככים ומזימות בין-לאומיות, טרף לשמועות ויעד להתקפותיהן, ה"שגעוניות" בהעזתן, של צוללות בריטיות; ה"תורכים הצעירים"; המיעוט הארמני המושמד וה"מגורש למקום שאיננו" — נוסח 1915, שריחו ריח 1943. ואם ישאל השואל: כיצד ייכלל כל זה בספר אחד ללא גיבוב, בבהירות ובתאום וללא הכבדה? תהיה התשובה: קרא — ותיווכח!

גליפולי
אלן מורה

עוד ספר אחד על המלחמה במדבר-המערבי, אכן, כן, אך, בעצם — מגין ה"עוד" הזה? האמנם כבר היה לנו — בעברית — ספר המקיף מלחמה זו של אביב 1941 — סתיו 1942, הכתוב מן הצד הבריטי, והמספר וגם מלמדנו לקח? טרם היה לנו בכלל ספר כזה, אכן, שמענו גם שמענו על צבאות הרצים, פעם מערבה ופעם בחזרה מזרחה, על פני המדבר; על גורלים שעלו וירדו; על ה"מכשף" רומל, על חיל-הרגלים הטוען כלפי הטנקאים ועל שריון ה"מרחם" על הרגלים; על חול ועל אבק, על מסעי-לילה ועל סכנת המטוסים ביום, על מוקשים ועל חוסר-מים; על מעשי גבורה ותחבולה — וגם על קוצר-ראוי ועל שמרנות בלתי-גמישה. אך בעיקר באו לנו הדברים ממאמרים ומקונטרסים, מפרקי סיפור וניתוח מבודדים, שהציגו מצבים וגניסונות חלקיים; משום כך כה נחוץ ספרו של גנ' קרבר, שלפי כל הנשמע הוא אחת הדמויות העולות בצמרת הפיקוד הבריטית, אך מעל-לכל מתבונן חד-עין, שבעינו ראה ומבשרו חזה את מסי-המדבר 1941—

טוברוק
מיכל קרבר

1942. במקורו האנגלי נקרא הספר "טוברוק", אך אין שם זה מודד להיקפו של הספר, ואינו דולה את תוכנו. שכן פרושה כאן יריעת הלחימה במדבר המערבי — ולקחיה — עד שואת נפילתה של טוברוק. לא יסופר בספר, כיצד מצאה בכל-זאת הארמיה-השמינית את הכוח, לאחר נסיגה ממושכת, לעצב חזית-מגן על רכסי אל-עלמיין, רוויסאט ועל-חלפה; ולהתיש, גורלית, את כוחו התתקפי של רומל. זהו ספר המעלה לקחים ומאלף — ולא רק בפרק המסכם (שמו: "לקחים מרים..."), בו רוכזו ההסבר הענייני וההכללה המנחה: יריעת הספר כולה — מצבים ואירועים, התנהגות הכוחות, החלטות המפקדים, אורחות-הפעולה — היא בחינת "מורה-דרך" למי שמעוניין לראות את תוכנם של הדברים ולהסיק מהם מסקנות — למי שבשילוי "מדבר" אינו רק ציון של איהו מרחק אקוטי, ושבמצבנו לסגל לעצמו דעת-התחתית וראיית-אפשרויותיו. ואין זה גורע, ולוא כחוסר-השערה, מן העלילה ומניגונת הסיפורי המרתק.